

Johan Richter

Léčení vínem

*Dobré víno
Váš nejlepší lék*

Praktický receptář

Eko-konzult

*Dobré víno tvoří dobrou krev,
dobrá krev je předpokladem dobré nálady,
dobrá nálada přináší dobré myšlenky,
dobré myšlenky dávají vzniknout dobrým skutkům,
dobré skutky dělají člověka člověkem.*

Lidová moudrost

Úvod

Konzumace vína má velmi dlouhou historii. O jeho příznivém vlivu na zdraví lidí svědčí nejen papyrusové záznamy z antiky, ale také egyptské piktogramy z období kolem roku 4000 před naším letopočtem. Tyto záznamy však zatím nejsou zcela objasněny a v důsledku toho zřejmě zůstaly nedoceny.

Z farmakologického hlediska se, bohužel, ještě i dnes víno mylně posuzuje pouze z hlediska obsahu alkoholu. Přitom už v roce 1812 americký lékař Benjamin Rush, považovaný za otce americké psychiatrie napsal, že víno, na rozdíl od koncentrovaných alkoholických nápojů, inspiruje k dobré náladě a optimismu. Později A. L. Henderson uvedl, že ani zředěné koncentrované alkoholické nápoje nemají na lidský organismus tak blahodárný účinek jako víno se stejnou hladinou alkoholu. I když jeho teorie v minulém století nebyla vysvětlena blíže, princip příznivých účinků vína dokážeme už dnes vysvětlit několika vědeckými objevy, uskutečněnými v posledních letech.

Teprve koncem 20. století se vědcům konečně podařilo vědecky zjistit a dokázat to, co naši předkové věděli už celá tisíciletí. – V přiměřených dávkách je víno skutečně lékem! Bohužel, jako každý lék ve větším množství škodí. Pravidelné pití vína v neúměrných dávkách vede právě k těm chorobám, které jsme chtěli léčit a zároveň k dalším poruchám. Snad bychom ještě měli upozornit, že některé léky se s alkoholem nesházejí. Tedy ani s vínem. Navíc u určitých léků, například meprobamatu, hrozí nebezpečí, že po jejich zapití alkoholem může dojít k těžké otravě a dokonce k smrti.

ISBN 80-89044-35-2

© Johan Richter, 1992

© Translation: J. Valentová, 2000

© Eko-konzult, 2002

Z historie léčení vínem

Víno je celá tisíciletí nejen poživatinou, ale také léčebným prostředkem – lékem, který lidové léčitelé užívali stejně jako oficiální medicína. Šarlatáni i vesničtí felčari, zázrační lékaři i profesori na univerzitách. Posvátný význam vína, jeho použití při liturgiích a časté zmínky o něm v Písmu svatém, z této potraviny a nápoje pomohly udělat všeobecný léčivý prostředek, který nejen dobře chutnal, ale v mnoha případech také skutečně léčil. A to v časech, kdy efektivní farmakoterapie byla hudbou budoucnosti. Kromě toho lidé nápoji, jehož existence byla všeobecně známa přičiněním biblického Noea, a který byl spojován s Kristem Vykupitelem, důvěřovali.

Tak např. svatému Rochovi víno pomohlo, když v Itálii onemocněl morem. Lze vůbec o této legendě pochybovat? Mnoho mnichů, řádových sester, farářů a svatých se stalo garanty účinnosti vína. Z žádného jiného léku nebylo možné tak dobře slyšet Pánův hlas. Už svatý Benedikt víno doporučoval proti „slabosti, která sídlí v člověku“.

Jedna z nejstarších legend o léčivých vlastnostech vína a zdraví se váže k perskému králi Dšemšidovi: „*Hrozno, ten chutný plod, změnu ročního období, když přijde zima, nevydrží. Ale nám se zachtělo si jeho lahodné chuti dopřávat i v zimě a na jaře. Dšemšid tedy přikázal z hroznů, slupek a jader vymáčet šťávu a připravovat mu ji každý den, aby pomocí chuti vyzkoušel její stav a vlastnosti. To dělal tak dlouho, dokud šťáva nezhořkla. Když se král domníval, že se proměnila v jed, rozkázal nádobu odnést a zavřít. Jedna jeho krásná a milovaná otrokyně začala trpět tak nesnesitelnými bolestmi hlavy, že se rozhodla zemřít. Zvolila si k tomu tento dobře ukrytý smrtelný jed. Protože ho požila pouze trochu, začala se cítit dobře. Bolest ji opustila. Napila se víc. Utrápená žena, která už několik nocí nespala, usnula. Bez*

přerušení spala den a noc a když se probudila, byla zdravá. To se hned doneslo k uším Dšemšida. Jeho duše se potěšila. Chválil víno a sám ho užíval. Udělal z něj nápoj pro všechny. Protože víno uzdravilo mnoho nemocných, nazvali ho Královským lékem.“

Jelikož jde o pěknou pověst, nebudeme správnost této medicínské výpovědi ověřovat. Otrokyně mohla být osoba vegetativně citlivá, náchylná na změny počasí. Mohla mít problémy s krevním oběhem. Ve víně možná našla uvolnění. I dnes často jedna sklenice vína bývá dobrým lékem pro ty, kdož jsou citliví na počasí. Rovněž Hippokrates víno doporučoval při některých bolestech hlavy, jako tonikum při horečce a nemocech zaživačích ústrojí.

Další antický lékař, který se vínem zabýval, byl Galenos z Pergamonu (131 – 201 n. l.). Byl osobním lékařem pergamonských gladiátorů. Měl bohaté zkušenosti s čištěním a ošetřováním různých poranění vínem. Víno pomáhalo často odstraňovat bolesti, neboť snižovalo horečku, a ve velkých dávkách působilo narkoticky. Ve svém díle „De antidotis“ Galenos podrobně píše o řeckých a italských vínech, která sám ochutnával a hodnotil. Nikdy nepochyboval o tom, že víno, případně nápoje obsahující víno, představuje ochranu před jedy. Když se Galenos v r. 169 stal osobním lékařem římského císaře Marca Aurelia, patřila ochrana panovníka před otravou k jeho hlavním povinnostem. V našem století byly tyto poznatky potvrzeny. Víno uvolňuje a rozvíjí působení antidot celé řady otrav (digitalis, strychnin ap.). Toxického účinku částečně zbavuje také jed kobry a zmije.

Toto zvláštní antitoxické působení vína bylo pokusy dokázáno na experimentálních zvířatech. Morčata, jimž byla vstříknuta dávka toxinu difterie a současně jim bylo naordinováno víno, zemřela až o 10 – 20 hodin později než zvířata, která vínem léčena nebyla. Slavný starověký lékař Galenos je v dnešní medicínsko-historické literatuře posuzován kontroverzně. Je však nutné zdůraznit, že výrazně ovlivnil

evropskou medicínu až do novověku. Více než tisíc let se lékaři od něho učili. Vděčnost je však u lidí ojedinělý jev. Dnes se mu vytýká, že jeho slavná teorie čtyř štáv byla překážkou dalšího vývoje medicíny. Mnohé jeho názory, závěry, doporučení, výpovědi jsou ovšem dosud platné. Především ty, které se týkají vína. Víno se může – podle Galena – používat k léčení lokálních zánětů. Tato vlastnost vína dosud nebyla vyvrácena. V současnosti máme na potlačení zánětů mnohem modernější a podstatně účinnější látky. Nahradit tyto substance vínem by v mnoha případech nebylo možné. Umývání ran vínem, jak to praktikoval Galenos, by se mohlo používat pouze v nouzových situacích. Význam to mělo v minulosti. V krizové situaci by se dalo použít i dnes.

Také slavná jasnovidná léčitelka, mystička a vizionářka, benediktinská opatka Hildegarda z Bingen (1098 – 1179) víno doporučovala při žaludečních problémech, plicní slabosti a zácpě. Víno – podle Hildegardy – podporuje tvorbu krve a proto je vhodné hlavně po pouštění žilou. Hildegardě z Bingen můžeme v tomto směru dát za pravdu. Při chronickém nedostatku železa po „pouštění žilou“ mohlo víno bohaté na železo určitě pomoci. Víno z floky (železné víno), o němž mnozí v minulosti slyšeli, mělo anemickým mladým dívkám do tváře vrátit barvu. K tomuto účelu se musely floky z měkkého železa ve víně rozpouštět tak dlouho, dokud nevznikl nasycený roztok. Hildegarda nepoukazuje pouze na dobré stránky vína, ale také na negativní, např. doslovně uvádí, že: „*Víno podporuje chlípnost!*“

Mezi historiky je známo dílo „Regimen sanitatis Salernitatum“ od Arnalda von Villanova (1235 – 1311), který také píše o významu vína. Podle něho je zdravé jen ušlechtilé víno a takovým se lze jednou za měsíc pořádně opít. Pocení a spánek po takové pitce prý mají hygienický význam.

Známý arabský lékař a filozof Abu Ali Ibn Sina (Avicena), který svým dílem „Canon medicinae“ ovlivnil celé generace lékařů, se domníval, že co je jednou dobré, musí být dvakrát ještě lepší – a proto upřednostňoval opít se dvakrát za měsíc.

Je však nutné poznamenat, že i v těch dobách se našli lékaři, kteří měli jiný názor.

Podobný význam jako Avicena v orientální medicíně má v dějinách evropské medicíny lékař, jehož známe hlavně pod jménem Paracelsus (Aureolus Theophrastus Bombastus Paracelsus z Hohenheimu, 1493 – 1541). Paracelsus víno doporučoval v různé podobě a dávkách při mnoha onemocněních. Kromě toho to byl právě on, kdo poprvé pojem víno spojil se slovem arabského původu – alkohol (původně znamenalo olověný lesk na barvení obočí). Dal tak základ dnešnímu smyslu tohoto slova: „*alcohol vini*“.

Paracelsus k dezinfekci ran doporučoval víno a ne moč, jak tehdy bylo zvykem. Uvádí: „*Protože moč způsobovala zapáchání ran, zamyslel se lid nad touto očistou a použil víno.*“ Je ironií osudu, že Paracelsus r. 1541 zemřel po bitvě v hospodě v Salcburku.

Když se narodil, byl v kurzu univerzální lék, který se vyráběl v apatykách a kláštorech – pálenka. Tato „*agua vitae*“, která k nám do Evropy přišla jen pár století předtím z arabských států (od 13. století), byla drahá a používala se na různé nevolnosti: „*...i na nemoc, pojmenovanou rakovina... je dobrá na píštěl... tedy natírejte se a pijte ji. Ten, kdo ji každé ráno bude pít na lačno smíchanou s vínem, churavět nebude.*“

Nárůst konzumace pálenky v následujících stoletích význam tohoto léčivého prostředku popřel. Podobný jev se později opakoval také v případě kávy, která byla zpočátku rovněž ceněna jako lék. Pálenka se stále více stávala katastrofální drogou. Pálenkový mor 19. století, který postihl hlavně lidové vrstvy, se stal symptomem společnosti, v níž začínaly politické změny.

Ale ani víno nebylo používáno s mírou a citem. Dokazují to slova jednoho biskupa, který svým ovečkám v r. 1814 kázal o pústu: „*Ten, kdo se dopustí hříchu, zneužil dary Boží. Zneužití však nevyklučuje používání. Je sice napsáno: Víno těší lidské srdce! Vyplývá z toho, že víno můžeme a máme pít.*“

Není mezi mými mužskými posluchači nikdo, kdo by požil 2 míry vína (asi 3 l vína, pozn. autora) a cítil pomatení smyslu. Kdo se při třetí a čtvrté míře zapomene tak, že nepozná svou ženu a děti, a zraňuje je nadáváním, bitím a kopáním ... musí vstoupit hned do sebe a zanechat nadmíru v pití...

Kdo ale po požití čtvrté, možná i páté a šesté míry ještě sám sebou zůstává, pomáhá svým blízkým, chová se jako pán domu a plní rozkazy duchovních i světských vrchností, ten ať svůj díl užívá a přijímá s díky. Ale musí se chránit postupovat tak bez vyzkoušení účinků, protože každý slabý člověk má svou míru.

Pouze zřídka Bůh někomu dává milost moci pít osm měř vína, jako mně, jeho služebníkovi. Proto mi nemůžete vyčítat, že jsem se na někoho neprávem obořil, známé a příbuzné nepoznal nebo nesplnil své duchovní povinnosti. Jsem stále schopen chválit a uctívat Boha... a proto se mohu s čistým svědomím a díky tomu těšit svěřenému daru.“

I v naší historii medicíny najdeme lékaře, kteří víno doporučují pít při různých onemocněních. Např. monografie Edwarda Löbenstein-Löbela z r. 1816 hovoří o celé řadě indikací léčebného použití. Nezapomíná přitom poukázat ani na špatné stránky vína.

Např. v r. 1843 Georg Friedrich Most různá léčivá vína doporučoval na rozmanitá onemocnění. Podívejme se třeba na následující recept na dnu: víno, rozmarýn, meduňka, šalvěj, čínský kořen, hřebíček, peonia, enula, skořice, zázvor, galgant, jalovec, potaš. Aby byl člověk zdrav, musí toto léčivé víno pít 3x denně. Připomeňme, že dnešní medicína má na pozitivní vliv alkoholu u pacientů trpících dnou zcela opačný názor.

Léčivá vína se většinou vyráběla z jižních nebo sladkých vín. Obsahovala výtažky z drog a v té které době používané léčivé látky. I dnes se tato léčivá a kořeněná vína vyrábějí. K známým léčivým vínům patří pepsinové víno, které podporuje chuť k jídlu, dále tzv. čínské víno s chininem, které

snižuje horečku, kafrové víno a gondurangové víno, které má pořád své opodstatnění, protože podporuje chuť k jídlu při dyspepsii. Věřilo se, že gondurangový extrakt působí také proti rakovině žaludku.

Lékaři z vinařských oblastí v minulosti měli o terapii vínem velký zájem, a proto vyzkoušeli nejrůznější způsoby. Často dokonce velmi odvážné nebo nebezpečné dávky. Mnohé z těchto pokusů byly také publikovány.

Znalost léčivých vinných receptů se dědila na malých zažloutlých papírcích. Recepty, opsané „šikovnou“ rukou, někdy z originálu udělaly úplně „nový“ zázračný prostředek. Se sarkasmem je nutno uvést, že nelze říci, že by byly méně účinné než původní, doporučované učenci té doby. Kromě útržkovitých a zežloutlých písemných zpráv našich předků, nemůžeme podceňovat ani význam ústního předávání. Např. přípravu vinného šodó k posílení rekonvalescentů velmi mnoho žen zná z ústního podání svých babiček. Muži si zase z pokolení na pokolení předávají poznatky o příznivých účincích vinných obkladů při různých poraněních končetin (pohmožděninách, výronech nebo zánětech šlach atd.).

Svého postavení jako účinného terapeutika bylo víno oficiálně zbaveno až ve druhé polovině minulého století. Objevily se první účinné léky farmaceutického průmyslu, do popředí zájmu badatelů se v těchto letech dostal alkohol, který víno zatlačil do pozadí.

Po r. 1860 začalo stále větší význam získávat protialkoholické hnutí, které proti všem alkoholickým nápojům bojovalo slovem i perem. Bylo to skutečně nanejvýš potřebné, neboť alkoholismus v té době nabyval hrozivých rozměrů. Stal se poststrachem. Hroznu se stále více přisuzovalo příznivé působení – hotovému vínu se však už vyslovalo jasné ne.

Z historie víme, že víra člověka se často staví proti racionálnímu poznání a tak z polopravd pomáhá tvořit pravdu. V medicíně, kde jde o nejcennější věc člověka – o život a zdraví – může někdy víra pro racionální léčení představovat překážku. Dnes se sice nad některými názory našich předků

můžeme usmívat, ale v žádném případě se nesmíme vysmívat metodám, jimiž se člověk v minulosti snažil bojovat proti nemocem a utrpení. V mnoha případech se věřilo také léčivým účinkům vína.

Jak tomu tedy je?

Je víno léčivé nebo jsou to pouze pověry našich předků?

Pravda je prostá. Víno se jako léčivé skutečně osvědčilo. A ne proto, že se v tuto sílu tradičně věřilo a nadále věřit chtělo, ale proto, že víno, dobré pravé víno, obsahuje vzácné léčivé látky, které na lidský organismus působí blahodárně. A tak na otázku, zda v minulosti bylo možné pomocí vína dosáhnout léčivých úspěchů, jak se uvádí v historických pramenech, s klidným svědomím můžeme říci – Ano. I když k uzdravení v mnoha případech nedocházelo jen zásluhou farmakologických substancí „vína“, ale také silou naděje a víry. V každém případě víno velkému počtu lidí přineslo nejen útěchu a zmírnění bolestí, ale také lepší průběh onemocnění a rovněž úplné uzdravení.

***Pijte víno, ale s mírou;
užívejte ho, ale nezneužívejte,
buďte moudří a zůstaňte střízliví.***

(Starý zákon)

Léčebné použití hroznů v lidové medicíně

V publikacích zabývajících se přírodními způsoby terapie se o léčivých účincích hroznů můžeme dozvědět různé údaje. Kyseliny, které hrozny obsahují (vinná a jablečná) čistí a dezinfikují ústní dutinu, podporují žaludek a střeva při vylučování a pomáhají při zápachu z úst a potaženém jazyku. Mnozí autoři uvádějí především močopudné působení hroznů a jeho pozitivní účinky v souvislosti s kornatěním tepen, ledvinovými problémy, onemocněním srdečních cév a vodnatelností.

Často se zmiňuje i tzv. hroznová kúra. Tradiční návod je následující: „Při hroznové kúře se do těla denně musí dostat 2 až 3 kg hroznů, které obsahují 3,040 až 3,360 g vody, 41 až 132 g cukru, 13 až 40 g kyselin, 15 až 60 g bílkovin. Tato procedura působí chladivě, močopudně, zahání žízeň, podporuje chuť a činnost střev. Obvykle se začíná 1/2 kg hroznů denně a postupně se přechází až na 3 kg. Polovina denní dávky se má sníst na lačno. Pokud to někdo nesnáší, pak hodinu po prvním jídle nebo ji může zajídat chlebovou kůrkou. (Mnozí autoři však vyžadují důslednou monodietu a zakazují konzumaci čehokoliv jiného, včetně chleba.) Snídaně musí být lehká a může se skládat z chleba (sucharu ap.), čaje, melty, slabé čokolády nebo lehké polévky. Hodinu před večeří se sní poslední čtvrtina denního množství.“

Návody na proceduru využívající šťávu hroznů najdeme v celé řadě přírodních léčitelských knih. I když jsou indikace u jednotlivých autorů různé, málokdy jsou protikladné. Hroznová kúra se doporučuje na žlučové, ledvinové a močové kameny, na plicní emfyzém, tuberkulózu nebo dokonce rakovinu. Ať se to onkologům líbí nebo ne, skutečně existuje několik dokumenty dobře podložených případů vyléčení